

**UNIVERZITET U NOVOM SADU
PRIRODNO-MATEMATIČKI FAKULTET
DEPARTMAN ZA GEOGRAFIJU, TURIZAM I HOTELIJERSTVO**

**PROJEKAT STUDENATA PRIRODNO-MATEMATIČKOG FAKULTETA
III GODINE**

TEMATSKO VEČE „GIPSY NIGHT”

RESTORAN „TRAG” 7.5.2006.

Profesor: dr Anđelija Ivkov
Asistent: Igor Stamenković

Ovaj projekat je napravljen na inicijativu profesorice Anđelije Ivkov i asistenta Igora Stamenkovića.

Tematika: kultura i običaji Roma predstavljeni na zabavan način.

Namena programa: predstavljanje romskog plesa, običaja, kulture, jela i stila života uopšte u okviru projekta iz predmeta „Animacija u turizmu”, a namenjeno je široj populaciji.

Ukupno trajanje programa: 21- 23h

Kontakt osobe:

1. za saradnju sa TV Novi Sad - **Milunović Milena**
2. za izveštaj o malim Romima –**Džinkić Dijana**
3. kontakt sa donatorima i finansije – **Denčić Dragana**

4. za muziku i ples – **Bojanović Aleksandra**
5. za scenografiju – **Kovačević Danka**
6. za hranu – **Trišić Igor**
7. za poslove hostesa – **Todorović Marija**
8. za montažu i tehniku – **Marković Dejan**

Čitav program su osmislili, organizovali i izvode ga studenti III godine smera dipl. menadžer u turizmu, koji slušaju predmet Animacija u turizmu. Njihova zaduženja su sledeća:

Adamović Ivana – pomoć u izradi scenografije

Bojanović Aleksandra – izbor muzike, izrada koreografije i učestvovanje u plesnim tačkama

Bubonić Marija – prikupljanje literature i informacija o Romima, plesna tačka

Damnjanović Marija – hostesa

Deman Nikol – hostesa

Denčić Dragana – kontakt sa donatorima, finansije I uloga u predstavi

Džinkić Dijana – narator u predstavi, izrada izveštaja o malim Romima i pomoć u izradi scenografije

Gojić Zagorka – organizacija muzike i tehnike za vreme predstave

Ilić Slavica – pomoć u izradi scenografije

Korlat Jelena – plesna tačka u predstavi

Kovačević Danka – osmišljavanje i izrada scenografije, plesna tačka

Kujačić Dragana – plesna tačka

Marković Dejan – montiranje filma, organizacija muzike i tehnike za vreme predstave

Milošević Srđan – izrada scenarija, izrada programa koji će se deliti gostima, uloga u predstavi

Milunović Milena – izrada scenarija, programa, prikupljanje literature, kontakt sa TV Novi Sad i predstavnik tima

Radišić Miljko – uloga u predstavi, učestvovanje u plesnim tačkama, izrada scenarija

Todorović Marija – hostesa, recitator, plesna tačka, izrada scenarija i pomoć u izradi programa

Trišić Igor – odabir menija, pomoć u kuhinji

Višnjić Sanela – hostesa

Zeljić Bojana – uloga u predstavi I pomoć u izradi scenografije

ISTORIJA I POREKLO ROMA

Romi su nazivani "Gypsies" iz pogrešnog ubeđenja da potiču iz Egipta. Kasnije je tek utvrđeno da je njihovo poreklo Indijsko, što dokazuju I brojna leksička istraživanja I sličnost sa hindu I urdskim jezikom. Danas se gotovo sa sigurnošću može tvrditi da su oni poreklom iz Indije. Prema istraživanjima, njihova seoba je započeta u V veku, prema Persiji I Jermeniji, da bi sa te teritorije krenuli dalje oko XI veka, kada je počela islamska invazija na Indiju. Najpre su naselili Malu Aziju, zatim Grčku u XIV veku, gde su se zadržali oko 100 godina, odakle su se dalje širili po Evropi. Procenjeno je da ih sada u svetu ima između 15 I 30 miliona, u Evropi oko 10 miliona. Najveći broj Roma se danas nalazi na Balkanskom poluostrvu, u srednjoj Evropi, Rusiji, a mnogo manji broj je u zapadnoj Evropi, na Bliskom Istoku, Severnoj Africi I Americi. O prisustvu Roma u

Srbiji kao sedelačkog stanovništva već u XVI veku govore brojni turski izvori, što znači da su Romi naselili naše prostore mnogo pre dolaska Turaka. Govori se čak da su učestvovali u privredi i organizovali privatni život u skladu sa svojom tradicijom, običajima, i na maternjem jeziku.

Romi se u Srbiji mogu podeliti u dve grupe: na čergare (Tamari) I nastanjene (Arlije).

Čergari ili kako još sebe nazivaju Tamari i Roma caranca (čovjek iz čerge), nisu privezani za jedno mesto, već neprestano lutaju I sele se sa jednog mesta na drugo. Druga podela koju je napravio Tihomir Đorđević prema pravcu doseljavanja deli Rome na Turske, Vlaške, Bele I Mađarske.

KULTURA I OBIČAJI

Romski običaji i kultura su vrlo specifični. Krenuvši iz Indije, Romi su migrirali u mnoge pravce, ali su očuvali svoju tradiciju, jezik i kulturu, a o tome svedoče zanimanja koja su doneli sa sobom, način života, temperament, sviranje i običaji.

Bitna karakteristika Roma je jezik, Romani, koji svuda ima istu osnovu, ali su Romi u komunikaciji sa ostalim narodima primili određene termine, pa tako govore različitim dijalektima Romani jezika. Njihov jezik je prevashodno usmeni, a takva je I njihova kultura, koja se prenosi usmenim putem sa kolena na koleno.

Romska kultura sadrži, takođe brojne elemente kultura zemalja kroz koje su prolazili I u njima, kraće ili duže, boravili. Tako su u njoj prepoznatljivi elementi persijske, jermenske, arapske, grčke I staroslovenske kulture, ali I kultura svih ostalih zemalja. Ti elementi su se upleli u tkivo tradicionalne romske kulture I postali sastavni deo. U zemljama gde su Romi bili surovo progonjeni došlo je do iščezavanja brojnih elemenata ove kulture. Genocid I asimilacija doveli su do akulturacije. Čak I u takvim slučajevima u Španiji I Rumuniji pojedine grupe I plemena uspeli su da očuvaju svoju kulturu, dok kod ostalih o njoj svedoče rudimentarni oblici, koji se prepoznaju u jeziku, verovanju I običajima.

Romi imaju brojne običaje. Badnje večer, Božić, Uskrs slave kao i Srbi pravoslavci, a slave još i Pavlovdan-litije. Tada se okupljaju u centru naselja, gde se nalazi krst, kod koga se pale sveće za zdravlje. U Srbiji je najveći broj Roma Pravoslavne i Islamske vere. Kao i kultura, tako su i religije ostalih naroda uticale na njih. Samo njima svojstven praznik je Bibija-praznik za decu. Čudotvorna tetka Bibija, slavi se 3.petka nedelje Velikog posta. Tada se Romi okupljaju oko stabla neke kruške, jedu posna jela i piju vruću rakiju. Veruje se da je čudotvorna tetka Bibija u vreme epidemije kolere pre mnogo godina došla u jedno selo, kako priča kaže "niotkuda". Idući od kuće do kuće tražila je prenoćište i malo hrane, ali niko nije hteo da joj pomogne. Jedini čovek u selu koji joj je pomogao imao je mnogo dece, koja su sva bila u istom trenutku bolesna. Zahvalivši se domaćinu na pruženoj pomoći, Bibija je rekla da će mu deca ozdraviti i tako i bi. Od tada se veruje da je ona čudotvorna. Dobila je svoju slavu kao i ikonu 1929. godine.

Jedan od najinteresantnijih običaja jesu oni koji se praktikuju za romski najveći praznik Đurđevdan. Đurđevdan, Dan oprosta slavi se 6. maja. On označava dan kada se čovek oslobađa svojih grehova i loših misli. Tada se Romi simbolično kupaju tj.spiraju grehove sa sebe u reci, a taj običaj potiče iz njihove prapostojbine Indije. U Indiji se i danas masovno ljudi kupaju u reci Gang, ne bi li skinuli svoje grehe sa sebe. Na Đurđevdan su čergari obično nastavljali svoja lutanja i kretali u potragu za boljim i lepšim mestima, posle duge zime i lošeg vremena. Uoči Đurđevdana, pre sunca, viju se vencu od đurđevka i mlečike da bi stoka davala dovoljno mleka. Upletenu vrbovo pruće donosi ukućanima svaki napredak, kao što vrba napreduje u toku proleća. Đurđevdanski venac postavljao se na kuću, štale i torove. Cveće upleteno u krug ima izuzetno jaku magijsku moć koja čuva od zlih demona i uroka. Noć uoči Đurđevdana svaka kuća(kada govorimo o nastanjenim Romima) kupuje jagnje koje se kolje za praznik. U petak pred Đurđevdan se bere trava, stavlja u bakrač i zagreje u vodi, pa se tom vodom ukućani umivaju. Na sam Đurđevdan oko 3 sata ujutru bacaju se venčići u reku i kupaju se najpre žene, pa onda ostali. Neke žene čak i crtaju određene simbole po dlanovima i nadlanicama, što je običaj takođe donešen iz Indije. Poneko nosi i crveno

jaje koje se čuva od Uskrsa, pa se na reci pomole Bogu, udare jajetom u glavu i gnjurnu u vodu. Posle kupanja sledi ručak(jagnje koje simbolizuje žrtvu) i veselje koje se nastavlja tri dana. Trećeg dana uveče skupe se svi Romi na jedno mesto i sa sviračima prođu kroz varoš pevajući Đurđevsku pesmu i igrajući. Pred praznik se ne jede ni meso, ni mleko, sir, a dan pred sam praznik ceo dan se posti. Oni Romi koji su nastanjeni daleko od reka, pripremaju posudu sa vodom, cvećem i jajetom pred Đurđevdan, stavljaju ispred ulaza u kuću i tom vodom se umivaju na sam praznik. Romi koji su došli iz Turske ovaj praznik nazivaju Erdeleze. Slave ga gotovo isto kao i svi ostali Romi, takođe tri dana, uz rituale na reci, prinošenje žrtve i sva tri dana priređuju igranku (horo).

Jedan od starijih običaja u nekim krajevima Srbije je dodolanje(molba za kišu). Mlade Romkinje obučene kao dodolice prizivaju kišu za dobrobit useva, jer se veruje da će tako umilostiti prirodu i da će dugo čekana kiša napokon pasti. Drugi interesantan običaj je na Lazarevu subotu-devojčice idu u Lazarice, idu od kuće do kuće, pevaju i za to dobijaju novac. Iz priloženog se vidi da su kultura i običaji Srba uticali na običaje Roma.

NAČIN ŽIVOTA I ZANIMANJA

Romski način života u čergama je vrlo specifičan, iako ih danas ima sve manje.

Romska plemena u čergama su podeljena na klanove sastavljene od nekoliko porodica. Vođe klanova često dobijaju titulu "cara" ili "carice". Takve titule odražavaju poštovanje od strane zajednice. Sporove između Roma rešava njihov neformalni sud, koji donosi odluke na osnovu običaja.

Jedna od najsurovijih kazni je progon iz zajednice. Taj sud se izuzetno poštuje. Romske porodice su, inače, orijentisane tako da veoma poštuju autoritete i starije osobe.

U čergarenje retko ide jedna porodica sama, već uvek idu po nekoliko u grupi. Čergari dosta vole vašare, pa tako ukoliko čuju da će negde biti vašara, oni dođu i po deset dana pre vašara, sagrađe negde na kraju vašarišta svoje šatore i tu čekaju. Mnogi dolaze na vašar da prodaju svoju robu ili da njihove žene pokažu svetu svoju veštinu vraćanja, a mnogi dođu i inače da se nagledaju šarenila, da se provedu i uživaju u vašarskoj vrevi. Ako im tom prilikom krene za rukom da što i zarade na lak način, onda dobro, a ako ne ispadne, nikom ništa. Danas je, međutim, većina Roma nastanjena i njihove kuće se malo razlikuju od srpskih. I kada su tako nastanjeni, oni vole da su u zajednici, pa tako ima i u gradovima i u selima poneka mahala, koja se naziva Ciganska mahala. Kuće su im često vrlo skromno napravljene, a takva im je i ishrana, često veoma oskudna.

Danas je zastupljena, nažalost i pojava prošnje, kao posledica nemaštine u kojoj veliki broj Roma živi. Kako je nastala prošnja? Legenda kaže: "U staro vreme pozove Bog sve narode da im odredi čime će se zanimati. Oni dođu i on im svima razdeli zanimanja. Ciganin se beše sakrio Bogu iza leđa, pa kad Bog svima razdeli, izađe on, pa reče: "Gospode, mene si zaboravio!"- "Pa gde si ti bio?"-upita Bog. "Iza tvojih leđa", reče Ciganin. "Voliš li da ti ja sam delim ili da ti svi ovi dele?"-upita Bog i pokaza rukom na skupljeni narod. "Volim da mi svi oni dele", odgovori Ciganin. "Idi onda i neka ti tako bude!", reče Bog. Tako ostade i do dan danas."

Njihova zanimanja im takođe daju poseban pečat. Krenuvši iz Indije i prelazeći preko teritorije Persije, vremenom su se navikli na određena zanimanja koja su preneli kasnije po celom svetu: kovanje, rudarstvo, drvodeljstvo, pletarstvo i muziku. Romska zanimanja, koja su ih razbijala u sitne delove i razvijala im specijalnu individualnost, stvorila su i njihov naročiti društveni položaj svuda, pa i kod nas. Romi su došli kao stručne zanatlije, kao majstori, kako ih još i danas Srbi nazivaju. Često su im prema zanimanju davali i imena: Kovači, Kotlari, Pletari, Torbari, Mečkari, Džambasi itd. U Crnoj Gori su čak kovač i Ciganin bili sinonimi.

Džambasi su obično čergari. Oni kupuju po nekoliko konja, hrane ih i na svoj način dresiraju i doteruju i prodaju skuplje no što su ih kupili. Konje ukrašavaju, šišaju, pletu im grivu, stavljaju lepo tursko sedlo, glave im zategnu šarenim uzdama, da lepše izgledaju. Konj je tako istreniran, da na vašaru ili pazaru, gde ga prodaju, stane poigravati kada priđe onaj koji želi da ga kupi.

Mečkari su obično vlaški Romi, obično vode mečke po vašarima i pazarima ili po varošima i selima, te mečke pred skupljenim svetom "igraju". Veruje se da kada mečka dođe u selo da igra, ona odnese svu bolest. Zbog toga seljaci i vole kad im mečka dođe i igra pred kućom.

Ono što je karakteristično za Rome u Srbiji jeste sviranje. Sviranje je opšti romski dar, koga ima u svih njih, ma koje vrste bili i ma kojim se drugim zanimanjem bavili. Oni sviraju po svadbama, slavama, zabavama, kafanama, raznim veseljima. Danas su oni najčešće trubači, koje srpski narod veoma voli i podrazumeva se da su trubači kod nas Romi.

Mnoge Romkinje se bave i proricanjem sudbine, gatanjem, vraćanjem, ali i vidanjem rana, uz pomoć raznih vrsta trava.

Romska specifična kultura i običaji koji se prenose sa kolena na koleno usmenim putem, inspirisali su mnoge velike evropske kompozitore i slikare. Naime, popularni ples *Flamenko* je romskog porekla i odražava njihov temperament i njihov slobodni duh. Moto Roma je „ Biti, a ne imati!” Većina Roma je neobrazovana ili imaju samo osnovno školsko obrazovanje. Iz tog razloga, većina je nezaposlena ili mora da radi loše plaćene poslove. Oni su najbrojnija nacionalna manjina na prostoru bivše jugoslovenske države, iako im je u SCG tek nedavno priznat status nacionalne manjine, zahvaljujući saveznom Zakonu o nacionalnim manjinama koji je usvojen 2002. Srbija je jedna do osam zemalja u regionu čija se vlada svečanom deklaracijom obavezala da će posebnu pažnju posvetiti unapređenju socijalnog i ekonomskog položaja Roma u sklopu programa "Dekada Roma" koji će trajati narednih deset godina. Nacionalni Plan Akcije za Srbiju iz 2004. godine kad je reč o Romima pokriva četiri oblasti: obrazovanje, zdravlje, stanovanje i zaposlenje. Cilj tog programa je smanjivanje jaza između Roma i većinskog naroda. Prioritet je obrazovanje Roma. Prema dostupnim podacima, svaki peti radno sposoban Rom je nepismen, svaki treći nema završenu osnovnu školu, a stručna znanja ima svaki 10. Situacija se dosta popravlja iz gore priloženog, dosta pažnje se poklanja obrzovanju Roma. Danas je sve veći broj Roma visoko obrazovan. O tome svedoče brojni školovani Romi, a među njima su se najviše istakli svojim radom: dr Rajko Đurić, koji je napisao prvu "Gramatiku Romskog jezika", kao i mnoga druga dela, Trifun Dimić-Romolog, književnik Alija Krasnići, koji priprema najveći srpsko-romski rečnik, slikar Zoran Tairović, dirigent Zoran Mulić i mnogi drugi. Postoji časopis "Romologija", kao i katedra za romologiju pri Filozofskom fakultetu. Postoji i nevladina organizacija "Udruženje Romskih studenata" u Novom Sadu. Emancipacija Roma traje već 35 godina. Svetski Dan Roma je 8. april.

PROGRAM IZVOĐENJA

Doček gostiju od 20.30

Goste će na ulazu čekati hostese obučene u skladu sa tematikom večeri, koje će deliti program izvođenja i pratiti goste do njihovog mesta;

I Tačka –početak programa (10 min.)

Dobrodošlica na srpskom i romskom jeziku

Uz muzičku podršku i kadrove na video-bimu biće prikazano poreklo, identitet i kratka istorija Roma. Romski običaji i kultura su vrlo specifični. Krenuvši iz Indije, Romi su migrirali u mnoge pravce, ali su očuvali svoju tradiciju, jezik i kulturu, a o tome svedoče zanimanja koja su doneli sa sobom, način života, temperament, sviranje i običaji.

Jedan od najinteresantnijih običaja jesu oni koji se praktikuju za romski najveći praznik Đurđevdan. Đurđevdan, Dan oprosta slavi se 6. maja. On označava dan kada se čovek oslobađa svojih grehova i loših misli. Tada se Romi simbolično kupaju tj. spiraju grehove sa sebe u reci, a taj običaj potiče iz njihove prapostojbine Indije.

II Tačka-recitacija (1,5 min.) (20 sec, mrak na sceni, recitacija u trajanju 1 min., posle recitacije muzika 20 sec.) Recitacija će biti naknadno dodata programu, a u svakom slučaju trajaće 1 minut i imati ljubavnu tematiku. Recitovaće Todorović Marija.

III Tačka- uvod u predstavu (15 min.)

Narator uvodi u predstavu:

Romi se venčavaju jako rano. Uobičajeno je i danas da se devojčice udaju sa 12-13 godina. Ranije je postojao običaj da ako se nekom čoveku dopadne koja devojka, on je kupuje za sina, makar mu sin imao i pet godina. Venčanje na papiru ne postoji, već se drži obećana reč. Uglavnom se svuda na sličan način prose devojke: otac mladoženja odabere devojku i konsultuje sina i rodbinu da li žele tu devojku. Ako se svi slažu, onda mladoženjin otac sa navodadžijom ide u kuću devojke da pita za ruku ćerke. Ako i otac mlade pristane, onda se ugovara cena-novac koji se plaća ili *babahak*. Kada se pogode oko cene, devojka ulazi u sobu, daruje goste maramama, sve goste poljubi i služi rakiju, koja se zove *gudli rakija* (blaga, srećna rakija). Tada mladoženjin otac nju daruje šamijom.

Na sceni:

marama vezana za flašu, panjevi, okolo su mladina i mladoženjina rodbina, tu stoji i mlada

*učesnici:

Igor Trišić – mladin otac

Srđan Milošević – mladoženjin otac

Aleksandra Bojanović (Marija) - mlada

u predstavi je prikazan običaj Roma da venčanje ugovaraju očevi mladenaca po svojoj volji, tj. izražavaju želju očeva da stvore savez između klanova

- u predstavi glume studenti koji su i kreirali ovaj program
- ova tačka sadrži i plesnu numeru, koja ima za cilj da istakne temperament i vatreni duh Roma;

*Pauza za večeru koja će trajati 40 minuta. Za vreme večere će biti romantična atmosfera, uz laganu muziku, sveće, hostese koje će deliti đurđevak gostima. Vreme predviđeno za opuštanje gostiju.

IV Tačka- Nastavak priče o Romima(10 min.)

- o kulturi, običajima, verovanjima, zanimanjima Roma, o njihovom položaju danas u svetu i o tome kako žive kod nas u Srbiji, sa socijalnog aspekta, bez uplitanja politike;

Većina Roma je neobrazovana ili imaju samo osnovno školsko obrazovanje. Iz tog razloga, većina je nezaposlena ili mora da radi loše plaćene poslove. Oni su najbrojnija nacionalna manjina na prostoru bivše jugoslovenske države, iako im je u SCG tek nedavno priznat status nacionalne manjine, zahvaljujući saveznom Zakonu o nacionalnim manjinama koji je usvojen 2002. Srbija je jedna do osam zemalja u regionu čija se vlada svečanom deklaracijom obavezala da će posebnu pažnju posvetiti unapređenju socijalnog i ekonomskog položaja Roma u sklopu programa "Dekada Roma" koji će trajati narednih deset godina. Nacionalni Plan Akcije za Srbiju iz 2004. godine kad je reč o Romima pokriva četiri oblasti: obrazovanje, zdravlje, stanovanje i zaposlenje. Cilj tog programa je smanjivanje jaza između Roma i većinskog naroda. Prioritet je obrazovanje Roma. Prema dostupnim podacima, svaki peti radno sposoban Rom je nepismen, svaki treći nema završenu osnovnu školu, a stručna znanja ima svaki 10. Situacija se dosta popravlja iz gore priloženog, dosta pažnje se poklanja obrazovanju Roma. Danas je sve veći broj Roma visoko obrazovan. O tome

svedoče brojni školovani Romi, a među njima su se najviše istakli svojim radom: dr Rajko Đurić, koji je napisao prvu "Gramatiku Romskog jezika", kao i mnoga druga dela, Trifun Dimić-Romolog, književnik Alija Krasnići, koji priprema najveći srpsko-romski rečnik, slikar Zoran Tairović, dirigent Zoran Mulić i mnogi drugi. Postoji časopis "Romologija", kao i katedra za romologiju pri Filozofskom fakultetu. Postoji i nevladina organizacija "Udruženje Romskih studenata" u Novom Sadu. Emancipacija Roma traje već 35 godina. Svetski Dan Roma je 8. april.

Muzicka pozadina – Armik, Gipsy flame, meet you in heaven(10 min)

V Tačka(4-5 min)

Dijanin deo o malim Romima, muzička pozadina : *DELEM DELEM (4 minuta)*

U okviru tematske večeri " Gipsy night " biće prikazani nijemi kadrovi (dokumentarac) o životu malih Roma, najmlađih stanovnika Romskog naselja "Bangladeš" (današnjeg "Sunčanog naselja"), zatim snimci Velikog Rita, kao i učenika škole na romskom jeziku u Gospođincima.

" Bangladeš" ili "Sunčano naselje" je Romsko naselje koje pripada Futogu i broji od 350 do 400 stanovnika koji su stacionirani u 50 kuća. U želji da se pomogne ovom naselju, gradske vlasti su prije tri godine od glavnog puta Novi sad – Rumenka, napravili betonski krak koji je vodio do samog naselja, a uz pomoć Ekumenske humanitarne organizacije (EHO) i raznih inostranih donatora, ovo mjesto dobija i vodu i električnu energiju. U samom središtu naselja je prije 30 godina stajala deponija smeća koja se godinama širila i postala leglo zaraza. Zahvaljujući Gradskoj čistoći, za punih mjesec dana, smeće koje se na tom mjestu godinama taložilo, konačno je uklonjeno što je doprinijelo ljepšem izgledu samog naselja.

Kao što je već pomenuto, veliki udio u razvoju ovog naselja je imala organizacija EHO, čiji je cilj bio poboljšanje kvaliteta života i izgradnja kapaciteta Roma putem podmirivanja njihovih obrazovnih, razvojnih i socijalnih potreba, kao i pospješivanje društvene integracije Romske djece, promovisanjem vrijednosti tolerancije i razumijevanja. Jedan od rezultata njihovog rada bio je legalizovanje samog naselja uz pomoć raznih javnih gradskih preduzeća (a posebno Centra za socijalni rad), pri čemu su stanovnici dobili adrese, a obavljani su i osnovni radovi kao preduslov daljem razvoju naselja. Uvedeno je medicinsko savjetovanje, podijeljeni su lijekovi, porodični paketi sa higijenskim sredstvima, a obezbijeđen je i ogrev.

Veliki akcenat je stavljen na obrazovanje malih Roma, i to uz pomoć studenata Filozofskog i Medicinskog fakulteta u Novom Sadu, čime su djeca spašena od vaspitne zapuštenosti. Posebno su stimulisane porodice malih Roma koji pohađaju osnovnu školu, jer se preko njih utiče na svijest roditelja. Odličan primjer nam pruža i već pomenuta škola na romskom jeziku u Gospođincima.

Posebna pažnja se posvećuje djeci uzrasta od 3 do 5 godina. Oni se uz pomoć stručnih lica socijalizuju i upoznaju sa svijetom oko sebe, što je od posebne važnosti jer žive u samoizolovanoj sredini.

Svakako trebamo napomenuti da ni stariji nisu zapostavljeni, jer su uvedeni i programi samozapošljavanja, a desetina osoba je pohađalo i razne zanatske kurseve.

Cjelokupan video – materijal koji će biti prikazan za vrijeme programa je ustupljen od strane Romske redakcije televizije Novi Sad. Ovim bi željeli iskoristiti priliku da se zahvalimo gospodinu Petru Nikoliću, koji nam je izašao u susret i pružio nam svesrdnu podršku u realizaciji ovog projekta.

VI Tačka – svadba(30 min)

Uvodna rec, Dijana:

Samo venčanje počinje tako što mladoženja šalje mladi haljine koja ona nosi. U njenoj kući su njene drugarice i rodbina. Tamo se vesele, a zatim dolazi njegov otac po nju i vodi je svojoj kući. Mladoženja je čeka na kolenima pred kućom. Tu se vesele, obećaju jedno drugom, a njegova majka

ih dočekuje držeći u rukama dva hleba i vino. Mladoženja na pragu kuće umoči svoj prst u šolju sa medom, da mladi da oliže, a zatim i da pojede kocku šećera. Posle toga isto tako daje ona njemu meda i šećera da bi jedno drugome bili slatki. Ponekad je svekrva dočeka sa sitom u kome je ječam, pa ga daje mladi. Ona uzme ječam i baca ga šakom preko svatova. Kada sav ječam izbacila, baci sito u vis. Zatim svekrva da mladi šolju meda, a ona umače prste od obeju ruku u med i maže njime do vratnika i spolja i iznutra. Gosti bacaju pirinač i kukuruz, da bi im život bio plodan. Zatim mladoženja uvodi mladu u kuću, gde njih dvoje večeraju pogaču i med, a gosti se napolju vesele. Tada mladenci ostaju sami i gase sveću. Kada završe ljubavni čin, upale sveće ponovo. Rano ujutru, neka od starijih žena uzima njenu košulju i pregleda da li je bila poštena ili ne. Ako je mlada bila poštena, onda ostaje u kući. Njenu košulju roditelji pokazuju gostima i komšijama, stavljaju je u sito i sakupljaju novac za mladu. Tada svekar odlazi tasto sa rakijom, ljubi mu ruku, posluži rakijom i vraća se. Ponovo piju svi medenu rakiju i vesele se, a ako nije poštena mladoženja je može oterati.

Muzika 10. pesma cd Venčanje i sahrana, G. Bregović

Nastavak predstave...

Mladoženja čeka mladu na kolenima, njen otac je dovodi do njegovog oca, on je hvata za ruku i odvodi do mladoženje, koji joj ljubi ruku. Posle toga njegov otac im crvenom maramom vezuje ruke.

Mladoženja je vodi do svekrve, koja drži u rukama pogaču i šećer. Mladoženja umače parče hleba u šećer i daje mladi. To isto radi i ona. Svekrva zatim daje mladi sito sa ječmom. Ona uzima ječam i baca ga šakom preko svatova. Kad izbacila sve, baca sito. Nakon toga, gosti bacaju pirinač i kukuruz na mladence kako bi im život bio plodan. Gosti sedaju i počinje gozba praćena muzikom. Sa stola ustaje ustaje njegov otac i igra. Pridružuju mu se ostale devojke. Po završetku toga, svi su oko stola i sledi zdravica, koju drži mladoženja. Muzika ponovo kreće, devojke ustaju i izvode svoju plesnu tačku, posle čega izlaze u publiku i uključuju je u atmosferu na sceni.

Muzika

Završnica

Završetak programa uz dezert, posle čega gosti mogu da se zabavljaju.

SCENOGRAFIJA

Među mnogobrojnim idejama, za tematiku ove večeri izabran je minimalistički dizajniran prostor. Scena treba da oslikava život, običaje i detalje koji su karakteristični za Rome. S tim u vezi scenografija je svedena na blage konture, sa puno platna, prirodnih detalja i izgled „života pod vedrim nebom”. Zastupljeni su najjednostavniji materijali i rešenja.

Scena dimenzija 2x4 m treba da sadrži nekoliko desetina metara platna zagasite boje, koje će biti postavljeno tako da ima dvostruku funkciju, tj. doživljaj vizuelnog i praktičnu zamenu za potrebe improvizovanog komada predstave. Funkcionalnost i praktičnost je primat, jer za potrebe tematske večeri na sceni treba da se pojavi preko 15 osoba. Ostali neophodni rekviziti su suvo granje, drvene klupice ili panjevi, mali stolić, kotao za pripremanje hrane, suvo cveće i rolna belog industrijskog papira na kome će biti oslikan etno-motiv Roma. Scena u suštini predstavlja „prostor na otvorenom” u funkciji njihovog doma. Pored navedenih rekvizita, glavnu ulogu odigrava osvetljenje. Neophodan je veliki broj ukrasnih sveća koje će biti postavljene na sceni, stolovima i policama u prostoriji. Svetla u prostoriji će biti ili prigušena ili samo na određenim mestima upaljena. Bitnu ulogu igra scenski „top”. Snop njegove svetlosti treba da bude usmeren na sredinu scene, gde će stajati narator. Njegova svetlost je na prelomu žuto-plave boje, tj. treba da aludira na mesečinu i daje određenu dozu sofisticiranosti naratorovom izlaganju. U toku odvijanja predstave, boje će se menjati u dogovoru scenografa i tehničara, odnosno stvarati će se različita atmosfera potpomognuta svetlosnom iluzijom. Dva video bima će se nalaziti sa leve i desne strane bine.

Saglasni smo u načinu na koji želimo da postignemo zadovoljavajuću atmosferu, odnosno da nam detalji budu primarni. To podrazumeva ručno rađene ikebane sa svežim plodovima voća, suvog cveća i svežeg zelenila, koje će se nalaziti na stolovima. Što se tiče položaja stolova u prostoriji, scenograf će naknadno u toku izrade projekta, posetiti restoran i uz pomoć osoblja pregledati sav inventar i skicirati završni plan.

Sveopšti utisak bi trebao da bude prijatna, ugodna, nenametnuta atmosfera, sa detaljima ruralnog i osvrtom na rustiku, jednostavnost romskog života. Enterijer je od presudnog značaja, pa stoga grupa u dogovoru sa scenografom želi da do znanja da nam je romska tradicija poslužila kao podsticaj, kao komunikacija i kao emocija, koje će na pravi način izneti priču predstave.

Osoba zadužena za scenografiju i aranžmane je Kovačević Danka, koja je uz pomoć hostesa nabavila sve potrebne rekvizite, koji su neophodni u cilju dočaravanja života Roma.

KOSTIMI

Kostimi, kao bitan vizuelni deo projekta, treba da budu inspirisani životnim stilom, običajima i kulturom Roma. Kostimografija je, dakle, u funkciji scenografije i priče koju grupa želi da ispriča, i kao takva treba da doprinese punoći i autentičnosti večeri. Akcenat se stavlja na živopisne boje, mešavinu materijala i oblika, a sve u cilju ostvarivanja što potpunijeg doživljaja celokupnog događaja. Poenta je, dakle, ukazati na energičnost, živost i dinamiku duha Roma. Radi se o komadima odeće veselog kolorita, uklopljenih tako da se na najbolji način dočara njihov prepoznatljiv izgled.

Suknje, košulje i marame su osnovni elementi kostima devojaka, učesnica u predstavi, ali i onih koje se pojavljuju u samom programu ili direktnom kontaktu sa gostima. Kombinacije lepršavih, šarenih materijala različitog, zanimljivog kroja biće korišćene kao simboli slobode i neukroćenosti romskog duha. Detalji, na kojima se insistira, a koji se odnose pre svega na nakit, ali i razne druge ukrasne predmete, će prevashodno biti izrađeni od zlata, omiljenog kod Roma. Mladići će nositi pantalone i košulje uvezane pojasom.

Cilj celokupne kostimografije se ogleda u što realističnijem prikazivanju njihove nošnje, koja treba sam događaj da upriliči i oboji prepoznatljivim romskim stilom. Studenti se samostalno snalaze za nabavku kostima.

AKTIVNOSTI HOSTESA

Uloga hostese u samom projektu podrazumeva niz aktivnosti. Hostese učestvuju u realizaciji same tematske večeri tako što dočekuju goste i smeštaju ih na za njih tačno rezervisana mesta. Potom, tokom programa simbolično dele đurđevak zvanicama u čast minulog praznika Đurđevdana i staraju se o njihovom što prijatnijem boravku. Takođe hostese su zadužene i za izradu pozivnica prema izabranom modelu.

Pored raznih zaduženja u samom procesu realizacije projekta, hostese pomažu scenografu prilikom priprema za izradu scenografije i učestvuju u samom procesu izrade iste. Ove pripreme podrazumevaju prikupljanje odgovarajućih predmeta i materijala za potrebe izrade scenografije i adekvatnog uređenja enterijera. Obavljanje ovih operativnih poslova se vrši u dogovoru i pod nadzorom scenografa, pa se tako prema njegovoj ideji izrađuju aranžmani od suvog cveća, zelenila i raznih plodova, postavljaju potrebni rekviziti na sceni, razmeštaju i dekorišu stolovi.

Hostese su: Marija Todorović, Marija Damnjanović, Sanela Višnić i Nikol Deman.

MUZIKA U PROGRAMU

I TAČKA- Uvod

pesma "Erdelezi", "Gipsy" cd (cela pesma, 5 min.)

II TAČKA- Recitacija

3. pesma sa cd-a "Venčanje i sahrana" (od početka do 1,43 min.)

III TAČKA- Uvod u predstavu

1.pesma cd "Venčanje i sahrana" (od 1,10 do 1,30 min.) za pauzu u predstavi

6.pesma "Maki, Maki" - cd "Venčanje i sahrana" (od 22sec do 2,25min.)

Pauza za večeru- muzika Vlatka Stefanovskog i Andalusia night- 40 min.

IV TAČKA- priča o Romima

cd "D- Armic, Gipsy Flame"(4,53 2 puta)

4.pesma "Meet you in heaven"

V TAČKA- o malim Romima

1.pesma "Đelem, Đelem", cd "Romano Ilo"(cela pesma 3,55 min.)

VI TAČKA-svadba

10.pesma cd "Venčanje i sahrana" (4,12 min.seče se od 1. do 2. min. i ponavlja dva puta)

6. pesma cd "Venčanje i sahrana" Maki, Maki –(scena kada igraju devojke)

Napomena: pesma koje su navedene će biti sečene i namontirane tako da pokriju ceo program kako je to scenarijom određeno. Neki delovi programa će biti bez muzike, a za neke delove će se muzika tek odabrati, u dogovoru sa koreografom.

Zaduženje koreografa ima Aleksandra Bojanović, koja je i birala muziku u dogovoru sa ostalim članovima.

FINANSIJSKI PLAN ZA ORGANIZACIJU I REALIZACIJU TEMATSKE VEČERI "GIPSY NIGHT"

Jedan projekat, odnosno realizacija tematske večeri, kakva je "Gipsy Night" zahteva dosta novca. Prema našim grubim proračunima taj iznos je oko 100.000 dinara, I upravo sa tim iznosom smo se obratili ljudima za pomoć. Novac planiramo da sakupimo kontaktirajući donatore, ljude dobre volje, koji su spremni da nam finansijski izađu u susret, u skladu sa svojim mogućnostima. Pošto se u okviru predmeta "Animacija u turizmu" rade dve tematske večeri, u dogovoru sa drugom grupom, koja radi tematsko veče "Meksiko u Novom sadu", odlučili smo da ćemo donacije sakupljati zajedno. U tu svrhu napisali smo dopis, u kojem se obraćamo donatorima, objašnjavamo o kom predmetu I kakvoj tematskoj večeri se radi, I molimo da nam izađu u susret (u dopisu je navedena I suma novca koju tražimo, 200.000 za obe večeri, kao I koristi koje donatori mogu imati-uglavnom mogućnost reklamiranja), zatim sažete verzije projekta I od fakulteta smo dobili ugovore o donatorstvu. Ugovori se potpisuju u četiri primerka, od čega dva ostaju fakultetu, a dva donatoru. Sve donacije se uplaćuju na žiro račun fakulteta. Do sada smo se, u vezi sa donacijama, obratili gotovo svim većim firmama u Novom Sadu, a to su: JKP "ČISTOĆA" od kojih smo I dobili 10.000 dinara, "SRBIJA-GAS" koji su nas pomogli sa 30.000 dinara, AD "NOVOSADSKA MLEKARA" od kojih jos čekamo odgovor, a u planu su nam I još neke veće firme (GSPNS, NECTAR,LISJE...). Sa projektom smo konkurisali I u Izvršnom veću Novog Sada, sekretarijat za kulturu I slobodno vreme, od kojih čekamo rezultate konkursa. Takođe smo obišli gotovo sve banke u Novom Sadu. U svim ovim preduzećima neki ljudi su bili voljni da nas saslušaju, drugima smo ostavljali dopise I molili da nam zakažu susrete, I od tih preduzeća uglavnom još uvek nismo dobili odgovore. Ovde je reč uglavnom o bankama. Na pojedinim mestima nisu ni hteli da nas prime, niti da dozvole da im ostavimo dopis, ili su nas odmah odbijali, govoreći da se takvim stvarima ne bave. To se, recimo, desilo sa osiguravajućim društvom DDOR Novi Sad, Volks bankom I Agrobankom. Od većine preduzeća I firmi koje smo obišli jos čekamo odgovore, a ukoliko se niko ne javi planiramo da se obratimo manjim preduzetnicima I privatnicima. Takođe smo razmišljali da organizujemo I jedan

prodajni štand, gde bi prodavali ručno pravljenе stvari, ali to ukoliko dobijemo odobrednje od fakulteta. Taj novac bi nam poslužio da pokrijemo troškove scenografije, aranžmana I pozivnica, koje ćemo ručno praviti. Tokom sledeće nedelje oglašićemo se I putem novina I interneta I nadamo se pozitivnim rezultatima, odnosno da će nam ljudi izaći u susret. Taj iznos od 100.000 dinara treba da pokrije troškove hrane I pića za goste I učesnike programa, troškove scenografije, aranžmana, pozivnica, kostima, promotivnog materijala, štampe I nekih dodatnih troškova.

Osoba zadužena za finansije je Denčić Dragana.

KALKULACIJA ZA MENI

VEČERA

Naziv jela	Cena po osobi (din)
Ciganske pogačice	
Svinjski kotlet na ciganski način	350
Mešana salata	120
Kolač sa jabukama	100
Hleb	30
Ukupno	600

PIĆE

Naziv pića	Količina	Cena pića (din)
Vinjak Rubin	0.03	60
Domaća votka, gin	0.03	60
Pivo Jelen fl	0.5	60
Pivo Pils fl	0.5	60
Sok flašica, gazirani	0.25	70
Negazirani sokovi	0.2	70
Mineralna voda	1/1	100
Mineralna voda fl	0.25	50
Negazirana voda	0.5	50
Crna kafa		35

Ukoliko nam finansijske mogućnosti to dozvole planiramo da gostima obezbedimo po dva pića I kafu, odnosno u proseku po 150.00 dinara po osobi. Ukoliko ne sakupimo dovoljno novca, piće će plaćati sami gosti.

OSTALI TROŠKOVI

	Cena u dinarima
Scenografija	4.900
Aranžmani za stolove	4.700
Pozivnice	850
Izrada programa koji će se deliti gostima	6.500
Ukupno	17.950

U ove troškove nisu uračunati rashodi za osvetljenje i ozvučenje, koje procenjujemo da će iznositi minimum oko **15.000** dinara, ako ne i više.

SARADNJA SA TV NOVI SAD

Treba napomenuti da je Romska redakcija TV Novi Sad na čelu sa gospodinom Petrom Novicom Nikolić veoma izašla u susret studentima prilikom izrade ovog projekta. Naime, da bismo sastavili scenario i program morali smo se detaljno informisati o običajima i poreklu Roma. Tu smo se oslonili na stručnu literaturu, na filmove o Romima, predstavu prosidbe "Romani Lagodba" i usmene razgovore sa Romima iz gore navedene redakcije. Osim toga pomogli su nam i u izboru menu-ja, jer su nam dali "Romski kuvar". Pomoći će nam u montiranju kadrova za video-bim, a umesto da sami snimimo dokumentarac o Dečjem selu, poslužićemo se njihovim kadrovima, na njihov predlog, jer je to mnogo bolje rešenje. Izveštaj o malim Romima radi Džinkić Dijana

Iako je u programu navedena Milunović Milena kao kontakt osoba sa TV Novi Sad, u suštini su mnogi od nas posećivali Romsku redakciju i saradivali, a to su:

Milošević Srđan
Bojanović Aleksandra
Bubonić Marija
Todorović Marija
Denčić Dragana
Džinkić Dijana
Radišić Miljko

Svi gore navedeni studenti su dobili pomoć od pomenute redakcije prilikom izrade svog dela programa. Na tome smo veoma zahvalni redakciji i pozvaćemo ih da prisustvuju ovom događaju 7.5.2006. Postoje dogovori oko toga da će ovaj događaj biti i medijski praćen od strane pomenute televizije.

Treba dodati još da smo na predlog redakcije poslali mail dr Rajku Đuriću, književniku, koji je trebao da proveri tačnost informacija o Romima sadržanih u scenariju i programu, međutim nismo još uvek dobili odgovor, pa smo tako bili prinuđeni da sastavimo scenario bez dogovora sa njim.

Literatura na koju smo se oslanjali u izradi scenarija i programa:

1. "Običaji i tradicija Roma u Kragujevcu", Rozalija i Emilija Ilić, 2002.
2. "Religija i verski običaji Roma", Dragoljub Đorđević i Dragan Todorović, 2003.
3. "Umetnost preživljavanja, Gde i kako žive Romi u Srbiji", Božidar Jakšić i Goran Bašić, 2005.
4. "Naš narodni život", Tihomir Đorđević, 1933.
5. Encarta 2005.

Informacije iz literature su sakupljale Milunović Milena i Bubonić Marija. Program izvođenja su sastavljali Milunović Milena, Milošević Srđan, Bojanović Aleksandra, Todorović Marija i Radišić Miljko, a Džinkić Dijana je bila zadužena za deo o malim Romima. Konačnu verziju programa za profesoricu i asistenta sastavila i otkucala Milunović Milena uz pomoć ostalih studenata.

Osobe zadužene za tehniku su Marković Dejan i Gojić Zagorka.

Osoba zadužena za pomoć u kuhinji je Trišić Igor, koji je birao meni.